

Motion till riksdagen 2018/19:21

av **Momodou Malcolm Jallow m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2017/18:266 En ny regional planering

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning.....	1
2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Propositionens huvudsakliga innehåll.....	2
4	Inledning	2
5	Vänsterpartiets ståndpunkt	3
6	Vänsterpartiets förslag	5
6.1	Regional fysisk planering ska vara obligatorisk i alla län.....	5
6.2	Ett bindande bostadsmål i den regionala bostadsplaneringen.....	5
6.3	Landstinget bör samarbeta med länsstyrelsen.....	6
6.4	Staten ska ha rätt att förelägga kommuner att bygga bostäder.....	6
6.5	Staten ska bistå kommunerna.....	7

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regional fysisk planering ska vara obligatorisk i alla län och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regionplanen ska innehålla ett bindande bostadsmål i den regionala bostadsplaneringen som anger hur många bostäder, varav minst hälften hyresrätter nationellt, som behöver byggas i en region, och byggandet ska därefter fördelas på kommunerna i regionen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att länsstyrelsen i samarbete med landstinget bör få i uppgift att, utifrån det nationella bostadsbehovet, fördela bostadsbyggandet på kommunerna inom ett län och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten ska ha rätt att förelägga kommuner att bygga de bostäder som de tilldelats enligt den regionala bostadsplaneringen, med särskild hänsyn till det nationella målet om att minst hälften av de bostäder som byggs ska vara hyresrätter, och att de kommuner som vägrar kan åläggas sanktioner, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

3 Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att nya bestämmelser om regional fysisk planering förs in i plan- och bygglagen (PBL). Den regionala fysiska planeringen ska omfatta frågor av betydelse för den fysiska miljön som angår två eller flera kommuner i ett län. Enligt förslaget ska sådan planering ske i Stockholms län och i Skåne län. Regional fysisk planering bör, som ett led i att åstadkomma mer enhetlighet i landet, införas i ytterligare län när behov av och förutsättningar för sådan planering finns.

Landstinget föreslås bli ansvarigt för den regionala fysiska planeringen inom sitt län. Uppgifterna innefattar bl.a. antagandet av en regionplan. En sådan plan ska ange de grunddrag för användningen av mark- och vattenområden och riktlinjer för lokaliseringen av bebyggelse och byggnadsverk som har betydelse för länet. Planen ska ge vägledning för beslut om översiktsplaner, detaljplaner och områdesbestämmelser.

Vidare föreslås att det ska framgå av regionplanen bl.a. hur hänsyn har tagits till och hur planen har samordnats med andra nationella, regionala och kommunala planer och program. De nya bestämmelserna föreslås ersätta bestämmelserna i PBL om regionplanering och lagen om regionplanering för kommunerna i Stockholms län. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2019.

4 Inledning

Det råder bostadsbrist i en majoritet av landets kommuner. Värst är bostadsbristen i storstadsregionerna. I dessa regioner drabbas en majoritet av invånarna av det låga byggandet och de höga priserna. Bostadsbristen begränsar människors möjligheter att ta ett jobb, studera och etableras i det svenska samhället. Därigenom påverkas individens frihet, ekonomins tillväxt och samhällets utveckling negativt. Det leder till ökade klyftor och segregation.

De senaste åren har det byggts många nya bostäder, men mycket av det som byggts har varit alltför dyrt för stora grupper i samhället. Nu sjunker efterfrågan på dessa bostäder men behovet av bostäder är fortfarande mycket stort. Det är kort sagt brist på bostäder som folk har råd att efterfråga, framför allt hyresrätter med rimliga hyror. Enligt Boverket behövs det i snitt 67 000 nya bostäder varje år fram till 2025 för att täcka behovet (Boverket rapport 2018:24). Under mandatperioden har riksdagen, på Vänsterpartiets initiativ, antagit en målsättning som innebär att minst hälften av de bostäder som byggs ska vara hyresrätter (bet. 2016/17:CU14 s. 21).

För att uppnå riksdagens målsättning behöver kommunerna ta sitt bostadsförsörjningsansvar. Det gäller i synnerhet de kommuner som ligger i landets tillväxtområden där behovet av nya bostäder är som störst. Bostadsbristen är samtidigt en regional fråga. Exempelvis är arbetsmarknadsregionerna i dag större än den egna kommunen, och det finns ofta fördelar med att diskutera markanvändning över kommungränserna. Kommunernas ansvar för bostadsförsörjningen behöver därför samordnas så att alla kommuner i en region bidrar till att bygga de bostäder som behövs. Här kan en regional fysisk planering fylla en viktig funktion.

Vänsterpartiet delar regeringens uppfattning att bostadsförsörjningen bättre kan tillgodoses med regional fysisk planering och välkomnar därför regeringens proposition. Rörligheten över lokala och regionala gränser har ökat, vilket ökar behovet av samordning av den planering som bedrivs av kommuner, regioner och staten.

Vänsterpartiet hade dock sett att regeringen hade gett den regionala planeringen större möjligheter att påverka kommunernas bostadsbyggande. Bostadsförsörjningen är en regional fråga, och alla kommuner i ett län måste bidra till att bygga bort bostadsbristen. För att få fler kommuner att ta sitt bostadsförsörjningsansvar krävs en tydligare statlig och regional styrning. I det följande redogör vi för vår ståndpunkt och presenterar våra förslag.

5 Vänsterpartiets ståndpunkt

I dag bor 90 procent av befolkningen i en kommun med bostadsbrist. Under lång tid har ett underskott av bostäder byggts upp, vilket har gjort situationen mer och mer akut med tiden. Många kommuner har inte lyckats anpassa bostadsbyggandet till befolkningsutvecklingen och har därmed inte tagit sitt bostadsförsörjningsansvar. Det finns en rad förklaringar. Det kan exempelvis bero på dåliga marknadsförutsättningar, brist på kommunal mark eller helt enkelt ett politiskt motstånd mot att bygga. För kommunpolitiker kan bostadspolitik vara svår att manövrera då den blivit alltmer marknadsstyrd och helt och hållet marknadsfinansierad. Samtidigt har kommunerna planmonopolet, ofta ett visst markinnehav och de allmännyttiga bostadsbolagen att styra med. Vänsterpartiet vill skapa fastare strukturer för bostadsbyggandet som möjliggör för alla kommuner att ta sitt ansvar för att bygga bort bostadsbristen. För det krävs både statlig hjälp till de kommuner som behöver det och statliga sanktionsmöjligheter i de fall kommuner inte bidrar utan övervältrar ansvaret för bostadsbyggande på andra.

Ett tydligt exempel på en region där strukturerna bör bli bättre är Stockholmsregionen som är en av de huvudstadsregioner som växer snabbast i Europa. De tre senaste åren har länets befolkning ökat med 110 000 personer. Befolkningsökningen väntas fortsätta, och 2030 kan länet ha över 2,8 miljoner invånare. För att klara

bostadsförsörjningen för så många nya invånare behöver länet ha ett hållbart byggande som dels är högt och jämt över tid, dels är anpassat till vanliga löntagare (Länsstyrelsen i Stockholm, rapport 2018:9).

Ett grundproblem i Stockholms län har under lång tid varit att vissa kommuner tar större ansvar för bostadsförsörjningen än andra. Det gäller i synnerhet planerande för och byggande av hyresrätter. En del kommuner har haft en anmärkningsvärt låg nyproduktion av hyresrätt över tid. Under perioden 2000–2017 har exempelvis Vaxholm byggt 27 hyresrätter, Danderyd 95 hyresrätter och Vallentuna 112 hyresrätter. Det kan jämföras med Upplands Väsby och Järfälla som under samma period byggde 1 178 respektive 1 419 hyresrätter (SCB:s statistikdatabas).

Skillnaderna mellan kommunerna i Stockholms län vad gäller hyresrättsproduktion bekräftas i en rapport från Socialdemokraterna i Stockholms stadshus. Moderatstyrda kranskommuner planerar för och bygger hyresrätter i betydligt mindre utsträckning än exempelvis Stockholms stad som under mandatperioden 2014–2018 styrdes av en röd-grön-rosa koalition. I Stockholms stad satte den politiska majoriteten upp ett mål om att minst 50 procent av de lägenheter som markanvisades skulle vara hyresrätter. Det faktiska utfallet var högre: 57 procent. Detta står i skarp kontrast till närliggande borgerliga kommuner vars hyresrättsproduktion är anmärkningsvärt låg. Vissa borgerligt styrda kommuner, såsom Ekerö, Vallentuna och Salem, har inte planerat för några hyresrätter över huvud taget det kommande året trots att behovet av hyresrätter är enormt i länet (Socialdemokraterna 2018: Nybyggnation av hyresrätter i Stockholm).

Problemet med att vissa kommuner i en region planerar för och bygger få hyresrätter är inte avgränsat till Stockholms län. Ett liknande mönster finns exempelvis i Skåne län där välbärgade kommuner som Vellinge över tid byggt betydligt färre hyresrätter än närliggande kommuner.

Att vissa kommuner har en låg andel hyresrätter har även påverkan på byggandet generellt. Tyréns har på Hyresgästföreningens uppdrag studerat Sveriges kommuners intresse av att bygga bostäder. Studien visar att kommuner med en stor andel hyresrätter är bättre på att anpassa byggandet efter befolkningsutvecklingen än kommuner där ägt boende dominerar. Resultatet visar att byggandet är bättre anpassat efter behoven i kommuner med fler än 33 procent hyresrätter, än med färre. Skillnaden är signifikant. Om kommuner med en lägre andel hyresrätter än 33 procent hade byggt lika mycket i förhållande till sina behov mellan åren 1994 och 2017, hade bostadsbeståndet haft 45 000 fler bostäder i dag. Av rapporten framgår att det största underskottet på hyresrätter finns i pendlingskommuner nära stora och större städer, ett underskott som ökat över tid. Enligt rapporten har dessa kommuner haft ett lågt byggande i förhållande till behoven. Det gäller inte alla pendlingskommuner utan specifikt sådana med en liten andel hyresrätter (Tyréns 2018: Hyresrätter som motor för byggande).

Det faktum att vissa kommuner i ett län har en låg andel hyresrätter, och inte heller planerar för och bygger nya hyresrätter och därmed inte tar ansvar för länets bostadssituation, visar på ett behov av en tydligare regional styrning. Bostadsbristen är en regional fråga och bör därför i högre grad lösas regionalt. Det förutsätter att det inom ramen för den regionala planeringen ges större möjligheter att ställa krav på enskilda kommuners bostadsbyggande. Det är orimligt att vissa kommuner inte tar ansvar för bostadsförsörjningen medan andra kommuner får bära hela bördan.

6 Vänsterpartiets förslag

6.1 Regional fysisk planering ska vara obligatorisk i alla län

Regeringen föreslår att regional fysisk planering ska ske i Stockholms län och i Skåne län. Enligt regeringens bedömning bör regional fysisk planering införas i fler län när behov av och förutsättningar för sådan planering finns (prop. 2017/18:266 s. 39). Bostadsplaneringskommittén föreslog att regional fysisk planering ska ske i alla län (SOU 2015:59 s. 347 f.). Ett flertal remissinstanser var positiva till detta, däribland Hyresgästföreningen och SABO. Vänsterpartiet anser, i likhet med kommittén och nämnda remissinstanser, att regional fysisk planering ska ske i alla län.

Det finns ett behov av mellankommunal och regional samverkan i större eller mindre omfattning över hela landet. I tillväxtområden kan det handla om att samordna sig för ett ökat bostadsbyggande där alla kommuner tar ansvar. I kommuner med minskande befolkning kan det i stället handla om att anpassa befintlig bebyggelse och andra anläggningar till nya behov. En del kommuner saknar dessutom kompetens och resurser för vissa uppgifter och funktioner. För dessa kommuner kan en regional samordning vara ett bra stöd.

Det finns ett uppenbart behov av mellankommunal och regional samverkan som inte tycks komma till stånd på frivillig väg. Behovet av samordning mellan olika planeringsslag gäller oavsett var i landet planeringen sker. Det finns därmed ingen anledning att begränsa uppdraget till att endast omfatta vissa delar av landet, vilket regeringen föreslår.

Regional fysisk planering ska vara obligatorisk i alla län. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2 Ett bindande bostadsmål i den regionala bostadsplaneringen

I regeringens lagförslag föreslås bl.a. att en regionplan ska ange grunddragen för användningen av mark- och vattenområden och riktlinjer för lokaliseringen av bebyggelse och byggnadsverk som har betydelse för länet. Regionplanen ska vidare ge vägledning för beslut om översiktsplaner, detaljplaner och områdesbestämmelser. Enligt regeringens förslag ska regionplanen inte vara bindande (prop. 2017/18:266 s. 54).

Vänsterpartiet anser att man inom ramen för den regionala fysiska planeringen ska kunna ställa skarpare krav på att samtliga kommuner inom en region bidrar till att tillgodose hela regionens bostadsförsörjningsbehov. Utan att ställa sådana krav riskerar regeringens förslag om en regional fysisk planering att bli verkningslöst. Ett tydligt exempel är den nuvarande regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen (RUFS). Trots ett gediget arbete med RUFS kvarstår det grundläggande problemet med att vissa kommuner i länet inte bygger nya bostäder i tillräcklig omfattning, eftersom det inte finns ett bindande bostadsmål. Detta bekräftas även av Stockholms kommun som i sitt remissvar på regeringens proposition framhåller behovet av att få kommuner som inte i tillräcklig utsträckning bidrar till den regionala utvecklingen att ta ett större ansvar (prop. 2017/18:266 s. 31). Om regionplanen endast är vägledande kommer vissa kommuner att kunna fortsätta som tidigare och bygga få bostäder, i synnerhet hyresrätter. Därmed förvärras bostadsbristen i hela regionen, vilket påverkar individens frihet, ekonomins tillväxt och samhällets utveckling negativt.

För att få alla kommuner i en region att ta sitt bostadsförsörjningsansvar på en regional bostadsmarknad bör det införas ett bindande bostadsmål i den regionala bostadsplaneringen som anger hur många bostäder som behöver byggas i en region. Byggandet bör därefter fördelas på kommunerna i regionen. Därmed ges alla kommuner i en region möjlighet att ta ansvar för bostadsbristen och bygga de bostäder som krävs. Hälften av nyproduktionen ska nationellt, i enlighet med riksdagens målsättning, vara hyresrätter.

Regionplanen ska innehålla ett bindande bostadsmål i den regionala bostadsplaneringen som anger hur många bostäder, varav minst hälften hyresrätter nationellt, som behöver byggas i en region, och byggandet ska därefter fördelas på kommunerna i regionen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.3 Landstinget bör samarbeta med länsstyrelsen

I regeringens lagförslag föreslås att landstinget blir ansvarigt för den regionala fysiska planeringen. Enligt regeringens förslag ska landstinget bl.a. utreda regionala frågor av betydelse för länets fysiska miljö, upprätta ett förslag till regionplan m.m. (prop. 2017/18:266 s. 46 f.).

Vänsterpartiet anser att det bindande bostadsmålet i den regionala bostadsplaneringen, vilket redogjorts för ovan, bör vara ytterligare en uppgift som bör ingå i arbetet med den regionala planeringen. Det bindande bostadsmålet i den regionala planeringen ska utgå från Boverkets analyser av det nationella bostadsbehovet. Länsstyrelserna ska därefter ges i uppdrag att bryta ned det nationella bostadsbehovet på samtliga län. I samarbete med landstinget ska bostadsbyggandet och bostadsmålet därefter fördelas på respektive kommun i regionen. Målet att uppnå minst 50 procent hyresrätter nationellt ska vara av särskild prioritet. Antalet bostäder i sin helhet och antalet hyresrätter kommer naturligtvis att variera mellan kommuner och regioner beroende på behov, geografi, låg andel hyresrätter osv. Därför avgörs frågan regionalt, men med det nationella bostadsbehovet som övergripande styrmedel.

Länsstyrelsen i samarbete med landstinget bör få i uppgift att, utifrån det nationella bostadsbehovet, fördela bostadsbyggandet på kommunerna inom ett län. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.4 Staten ska ha rätt att förelägga kommuner att bygga bostäder

I regeringens lagförslag saknas helt möjligheten för staten att ställa krav på kommunerna i en region att bygga bostäder. Propositionen innehåller inte heller några förslag om sanktioner gentemot de kommuner som inte bygger bostäder. Vänsterpartiet anser att staten bör ges möjlighet att förelägga kommuner att bygga bostäder enligt den bindande regionala bostadsplaneringen. Särskild hänsyn ska tas till det nationella målet om att minst hälften av de bostäder som byggs ska vara hyresrätter. Det kan samtidigt införas sanktioner mot de kommuner som trots detta inte bygger i enlighet med den regionala bostadsplaneringen. I likhet med Delegation Bostad 2030 anser vi att det ska vara kostsamt för kommuner som inte fullgör sitt bostadsförsörjningsansvar (Delegation Bostad 2030, 2018: Dags för en ny bostadspolitik. Slutbetänkande).

Staten ska ha rätt att förelägga kommuner att bygga de bostäder som de tilldelats enligt den regionala bostadsplaneringen, med särskild hänsyn till det nationella målet om att minst hälften av de bostäder som byggs ska vara hyresrätter, och de kommuner som vägrar kan åläggas sanktioner. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.5 Staten ska bistå kommunerna

För att ge kommunerna möjlighet att uppnå bostadsmålen i den regionala bostadsplaneringen och bygga de bostäder som de tilldelats via länsstyrelsen och landstingen bör staten bistå med finansiellt stöd. Under mandatperioden har regeringen och Vänsterpartiet infört omfattande investeringsstöd för byggande av hyresrätter samt ett riktat statsbidrag för ökat bostadsbyggande, den s.k. kommunbonusen. Dessa stöd bör höjas och förbättras. Dessutom bör statliga topplån för nyproduktion av hyresrätt införas.

Staten ska vara kommunerna behjälplig i att uppnå målen, och särskilt bör finansieringsstöd för nyproduktion av hyresrätter prioriteras.

Momodou Malcolm Jallow (V)

Maj Karlsson (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Jessica Thunander (V)

Linda Westerlund Snecker (V)

Karin Rågsjö (V)

Jon Thorbjörnson (V)

Vasiliki Tsouplaki (V)

Jessica Wetterling (V)